

PREDSTAVLJEN NOVI BROJ *HRVATSKE REVIIJE*
 S TEMOM ZAGREBAČKE KATEDRALE

Pred nama je svijetla budućnost zagrebačke katedrale

PIŠE TOMISLAV KRALJ

Na predstavljanju novoga broja *Hrvatske revije* 23. svibnja u Matici hrvatskoj publici je ponuden niz zanimljivih i aktualnih tema.

Broj su predstavile glavna urednica *Hrvatske revije* Mirjana Polić Bobić, ravnateljica Instituta za povijest umjetnosti Katarina Horvat-Levaj, članovi uredništva Dino Milinović i Tomislav Galović te Filip Šimetin Šegvić s Filozofskog fakulteta. Uvodno je glavna urednica Mirjana Polić Bobić predstavila sadržaj, istaknuvši da *Hrvatska revija* recentne znanstvene spoznaje predstavlja široj zainteresiranoj javnosti na pristupačan način. „Tema je ovoga broja zagrebačka katedrala. O njoj sedam stručnjaka piše o našem dosadašnjem znanju o katedrali, o stanju istraživanja najranijih vremena katedrale, o stanju njezine knjižne baštine, likovne opreme, o velikim mijenama u izgledu katedrale i naposljetku o stanju nakon potresa i mišljenjima struke o daljim restauratorskim, konzervatorskim i istraživačkim koracima“.

Marjan Bošnjak, istaknula je, u tekstu *Jawhar Dalmata, utemeljitelj Kaira: činjenice i pretpostavke* studiozno se bavi mogućom ulogom Hrvata u arapskoj kulturnoj i političkoj povijesti. Ivica Matičević piše o *Nepoznatim pismima Josipa Kosora Stefanu Zweigu*, dodala je glavna urednica i podsjetila na prikaz knjige Pave Barišića o Anti Starčeviću.

Milinović je istaknuo kako su izlaganja s okrugloga stola u Matici hrvatski stručnjaci Vladimir Goss, Željka Čorak, Sanja Cvetnić, Dragan Damjanović, Katarina Horvat-Levaj i Milan Pelc pretočili u tekstove, koje sad čitamo u *Hrvatskoj reviji*. Oni su svakako stručan doprinos posljednjepotresnoj obnovi zagrebačke katedrale. Milinović je kazao kako se priložima ciljalo ukazati na iznimne vrijednosti zagrebačke katedrale kao simbola, ali i kao građevine te upozoriti da je sada vrijeme za provedbu arheoloških istraživanja koja u njoj nikada nisu provedena. „Ne znamo što se na-

lazi ispod naše katedrale“, rekao je ocijenivši da je nedopustivo i dalje živjeti u neznanju oko početaka Zagrebačke biskupije i njezine arhitekture. Ustvrdio je i kako je u usporedbi s drugim katedralama u Hrvatskoj zagrebačka katedrala najmanje istražena.

Po riječima Katarine Horvat-Levaj okrugli stol u Matici izazvao je spektakularan odaziv publike, a ključni je interes bio što će se dogoditi s katedralom. „Katedrala je u dobrim rukama jer su tu vrhunski inženjeri koji rade pod budnom paskom Ministarstva kulture“, napomenula je i kako se radi konzervatorski elaborat koji vodi Hrvatski restauratorski zavod u suradnji s Institutom za povijest umjetnosti. Kazala je i da se stalno postavljaju pitanja, hoće li se moći katedrala obnoviti a da se sačuva njezina struktura te što će biti s opremom, vitrajima i slično. Ustvrdila je da su tornjevi najranjiviji dio katedrale pa oni izazivaju javno širene krive procjene. „Tako je bilo prijedloga da se vrhovi izvedu u drugom materijalu, da se snize na jedan kat“, rekla je upozorivši na najnoviji pokret i peticiju da se postojeće stanje sa skelama postavljanim radi zaštite tornjeva i njihove restauracije zauvijek ostavi.

Podsjetila je da je Milinović u tekstu postavio pitanje hoćemo li biti manje privrženi katedrali od naših predaka. Naime, nakon potresa 1880. izvješća o obnovi katedrale bila su svakodnevna. Tekst akademkinje Željke Čorak, napomenula je, ističe ključna polazišta za cjelovitu obnovu i restauraciju, s kojom ćemo se ubrzo suočiti. S jedne je strane dijakronijsko načelo, a s druge sinkronijska Bolléova obnova, dodala je. Željka Čorak zalaže se za dijakroniju i kaže da je katedrala u tisućljeću postojanja nataložila slojeve povijesnih svjedočanstva, od koji svaki kao svjedočanstvo

Još je puno mnoštvo nepoznanica o zagrebačkoj prvostolnici

ima povijesna prava. Jasnoća općega koncepta trebala bi prethoditi svemu pa i strateškim zahvatima. Treba li zadržati barok ili vratiti Bolléovo stanje, stalna je rasprava, vrlo kasno prepoznali smo Bolléovo ostvarenje u njegovim vrijednostima. Pritom, istaknula je, nismo prestali žaliti za povijesnom autentičnošću i vrijednostima stare katedrale. Iz svega se polako rada stanoviti hibridni odnos koji bi u čistoću i mjerilo Bolléova prostora rado vraćao doslovne elemente bivše katedrale, navela poruku iz članka akademkinje Čorak.

Vladimir Goss pak polazi od stajališta što se moglo dogoditi, a ne što se dogodilo te analizira moguću prostornu organizaciju Zagreba i zaključuje da katedrala nije slučajno realizirana na svom mjestu. To je bila svojevrsna sveta točka, napomenula je i dodala da Goss smatra da je takva koncepcija dvojnoga grada sa sakralnim i civilnim središtem izvrsno sačuvana u Zagrebu, što svjedoči o najstarijim prostornim strukturama. Tu je i pitanje Metropolitanske knjižnice i Dijecezanskoga muzeja pa Milan Pelc analizira bogatu knjižnu baštinu. Zaključuje da su se knjige razvijale paralelno s katedralom. Pelc analizira i najvrednija djela, od kodeksa iz 11. stoljeća, i osvrće se na nesretnu okolnost neadekvatnog smještaja tako vrijednih knjiga koja do danas nije prevladana. Premda su knjige sigurno pohranjene u Hrvatskom državnom arhivu, mjesto je knjižnici je uz katedralu, što moramo imati na umu u svim sadašnjim zahvatima, piše Pelc.

Dijecezanski muzej, istaknula je, obrađen je u radu Sanje Cvetnić, gdje ona zaključuje da je iz katedrale uklonjeno bar dva stoljeća liturgijske povijesti. Sa svakim nestalim oltarom otišao je jedan baštinski ulomak. Iz ka-

tedrale je uklonjeno 30 reprezentativnih oltara, mahom mramornih, vrhunskih djela, djela Francesca Robbe, koji bi, zavrijedili i vlastitu monografiju. U inventar su ulagali naručitelji s oba zagrebačka brijega, u prvom redu kaptolskoga (biskupi i kanonici), ali i onoga u susjedstvu s banom i Saborom sve kako bi u gotovo natjecateljskom ritmu uljepšali prvu crkvu kraljevstva.

Dragan Damjanović u svom radu ističe da je ideja stilske čistoće trend koji je zahvatio cijelu Europu te da u Hrvatsku dolazi razmjerno rano, već na prijelazu 18. i 19. stoljeća, kada biskup Maksimilijan Vrhovac započinje s promjenama u katedrali maknuvši sjajnu oltarnu pregradu. Damjanović citira Strossmayera koji je tražio da se glavna crkva glavnoga hrvatskog grada učini dostojnom svoje uloge temeljitim preoblikovanjem unutrašnjosti na način na koji su preoblikovane brojne druge crkve srednje Europe.

Srednji vijek nazivamo vremenom katedrale, a s obzirom na velike obnove, a posebno obnovu zagrebačke katedrale, taj je epitet zaslužio i 19. stoljeće, napominje ravnateljica Instituta. Kao poticaj za svoj članak navela je Anu Deanović. U okviru već poznatih faza katedrale – Ladislavove, pa tzv. Prodanove, posvećene 1217. pa Timotejeve, nakon tatarskih razaranja 1242. – pokušala je izvući iz dostupne literature što je poznato, a što su nepoznanice i kako ih riješiti, arheologijom ili komparativnim istraživanjima, upitala je. Pred nama je, smatra Katarina Horvat-Levaj, svijetla budućnost katedrale, zahvaljujući tolikim istraživanjima i budućoj arheologiji, za što imamo obećanja i od same Nadbiskupije. Ocijenila je da je izradba konzervatorskoga elaborata, gdje su radena i restauratorska sondiranja te kemijske analize, donijela iznimne rezultate – od znakova gotičkih radionica, gdje se ustanovilo da neki dijelovi, za koje smo mislili da su Bolléovi, pokazalo se da nisu, do kemijskih analiza strukture zida koji su pokazali izvorne formate unutar postojeće katedrale.